

14

โรคต่างขา

-โรคต่างขา (Vitiligo) เป็นโรคที่เกิดจากความผิดปกติของสีผิวโดยมีการทำลายเซลล์เม็ดสี ในผิวหนัง และในเยื่อเมือกบนภายในอวัยวะต่างๆ ทำให้เห็นเป็นรอยด่างสีขาวเหมือนน้ำมันเป็นดวงๆ ตามร่างกายแล้วแต่จะเป็นที่ไหน และโรคนี้มักถูกถามได้ พบประมาณ 1-2% ของประชากรโลก โดยเฉลี่ย โรคต่างขาไม่ได้เป็นตั้งแต่เกิด อาจเป็นในอายุเท่าใดก็ได้ มักเริ่มเป็นเมื่ออายุประมาณ 20 ปี และในผู้สูงอายุ

สาเหตุ

ปัจจุบัน ยังไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัดในการเกิดโรคต่างขา มีหลายทฤษฎีที่เกี่ยวกับสาเหตุของโรค ซึ่งทำให้เกิดการทำลายเซลล์เม็ดสี เช่น จากความผิดปกติของระบบภูมิคุ้มกันในร่างกาย จากขบวนการสร้างสีซึ่งมีการสร้างสารที่เป็นพิษต่อเซลล์เม็ดสี จากกลไกการเกิดอนุมูลอิสระ จากภาวะเซลล์เม็ดสีผิดปกติ หรือจากภาวะทางระบบประสาท ซึ่งกลไกต่างๆเหล่านี้มีผลทำลายเซลล์เม็ดสี ทำให้เกิดรอยด่างขา นอกจากนี้ เชื่อว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับพันธุกรรมซึ่งทำให้เซลล์สร้างสีผิวอ่อนแอ และถูกทำลายได้ง่าย

โรคต่างขาเป็นโรคที่พบได้บ่อย ประมาณ 1-2% ของประชากรโลก พบเกี่ยวข้องกับพันธุกรรมถึง 30% อัตราส่วนผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย อาจเนื่องจากผู้หญิงให้ความสนใจ และมาพบแพทย์มากกว่า จึงทำให้พบจำนวนมากกว่า โรคนี้พบได้ทุกช่วงอายุ ส่วนใหญ่จะเริ่มเป็นช่วงอายุ 10-30 ปี

อาการ

อาการของโรคต่างขา คือ พบรอยด่างสีขาวเกิดขึ้นบริเวณผิวหนังโดยไม่มีผื่นคันนํามาก่อน ผิวส่วนอื่นมีลักษณะเป็นปกติทุกอย่าง เริ่มจากผื่นราบ สีขาวคล้ายขอลัง มีขนาดตั้งแต่ 5 มม. จนถึงหลายเซนติเมตร รูปร่างกลมรี บางครั้งถ้ามีการอักเสบ จะพบว่าขอบจะแดงชัด และนูนขึ้น อาจมีอาการคันได้ ตำแหน่งที่พบบ่อยคือ ใบหน้า รอบปาก รอบดวงตา คอ มือ ปลายนิ้ว แขน ขา และตำแหน่งที่มีการเคลื่อนไหวมาก ได้แก่ ข้อพับ เข่า ข้อมือ หลังมือ เป็นต้น นอกจากที่ผิวหนังแล้วยังพบรอยด่างได้ตามเยื่อเมือกในอวัยวะต่างๆ เช่น ในช่องปาก เหงือก อวัยวะเพศ หัวนม รอยขาวที่หนังศีรษะ หรือตำแหน่งที่มีขนซึ่งจะทำให้ผมและขนบริเวณนั้นเป็นสีขาวไปด้วย อาการร่วมโรคต่างขาอาจเกิดร่วมกับความผิดปกติของอวัยวะอื่น เช่น ดวงตา เนื่องจากเยื่อเมือกบุตา มีเซลล์เม็ดสี เป็นส่วน ประกอบสำคัญ ผู้ป่วยจึงอาจมีอาการทางดวงตาร่วม

ด้วยได้ เช่น ม่านตาอักเสบ โรคภูมิคุ้มกันตนเอง โรคของต่อมไร้ท่อ (ที่พบบ่อยได้แก่ โรคของต่อมไทรอยด์ โรคเบาหวาน) โรคเลือด และโรคผมหงอกเป็นหย่อมซึ่งมักพบร่วมกับ โรคต่างขาที่เกิดกระจายเป็นหย่อมๆ (Nonsegmental vitiligo) และ โรคต่างขาที่เป็นกรรมพันธุ์ โรคทางหู เนื่องจากเซลล์เม็ดสี เป็นส่วนประกอบในโครงสร้างและการทำงานของหูชั้นใน และระบบการได้ยิน จึงอาจพบความผิดปกติทางการได้ยินร่วมกับโรคต่างขาได้

ชนิดของโรคต่างขา ทางการแพทย์แบ่งชนิดโรคต่างขาตามการกระจายโรค ได้แก่

1. ต่างขาเป็นหย่อม เรียกว่า **Focal type** มีจำนวนรอยขาว วงเดียวหรือมากกว่า ในบริเวณใดบริเวณหนึ่งของร่างกายมักเกิดในคนอายุน้อย

2. รอยขาวเป็นกลุ่ม เรียกว่า **Segmental type** มักเกาะกลุ่มเรียงกันคล้ายเรียงไปตามเส้นประสาท อยู่ข้างเดียวกันมักเกิดในคนอายุน้อย

3. รอยขาวกระจายตามส่วนต่างๆ ทั่วไป เรียกว่า **Vulgaris type** พบมากที่สุด มักพบในผู้ใหญ่ มักลามมากขึ้นเรื่อยๆ รักษาค่อนข้างยาก

4. รอยขาวที่ปลายนิ้ว เรียกว่า **Acrofacial type** มักเป็นปลายนิ้วมือเท้า รอบริมฝีปาก พบในผู้ใหญ่ มักลามขึ้นเรื่อยๆ บ่งบอกถึงการพยากรณ์โรคที่ไม่ดีและไม่ค่อยตอบสนองต่อการรักษา

5. ต่างขาเกือบทั้งตัว เรียกว่า **Universal type** เป็นกระจายเกือบทั้งร่างกาย เหลือบริเวณสีปกติเพียงเล็กน้อย พบในผู้ใหญ่และสัมพันธ์กับโรคทางต่อมไร้ท่ออื่นๆ เช่น โรคของต่อมไทรอยด์ หรือ โรคเบาหวาน

รูปภาพ Acrofacial type

การพยากรณ์โรค (ความรุนแรงของโรค) และการรักษาได้เป็น 2 ชนิดดังนี้

Segmental vitiligo มักเกิดในเด็ก และมีการลามอย่างรวดเร็ว บาง ครั้งโรคอาจสงบได้ ตอบสนองต่อการรักษาดี และไม่สัมพันธ์กับโรคภูมิคุ้มกันตนเองที่เกิดกับอวัยวะ/เนื้อเยื่ออื่นๆ

Nonsegmental vitiligo เป็นโรคต่างขาที่เหลือจาก **Segmental vitiligo** ทั้งหมด

วิธีการรักษา

ปัจจุบันยังไม่มีการรักษาโรคต่างขาให้หายขาดได้ และโรคต่างขาแต่ละชนิด ในแต่ละคนก็มีการตอบสนองต่อการรักษาที่แตกต่างกัน แนวทางการรักษาโดยทั่วไปขึ้นกับ ลักษณะผิวหนังดั้งเดิม ชนิด การกระจาย และการดำเนินโรค เช่น ในคนที่ผิวหนังอาจไม่ต้องรักษา เพียงแต่หลีกเลี่ยงแสงแดดโดยเฉพาะแดดจัด ในช่วง 10.00-16.00 น. และใช้ครีมกันแดดที่มี ค่า เอสพีเอฟ (SPF, Sun protection factor) 30 ขึ้นไป เพื่อป้องกันไม่ให้ผิวหนังดำคล้ำเข้มขึ้น และป้องกันผิวหนังบริเวณรอยโรคถูกทำลายด้วยแสงแดด ในบริเวณที่เป็นน้อยๆแต่เห็นชัด อาจใช้วิธีกลบเกลื่อนรอยโรคด้วยการใช้เครื่องสำอาง ปกปิดพวก self-tanning ซึ่งทำให้ผิวสีแทนโดยไม่ต้องกระตุ้นเซลล์เม็ดสีให้สร้างสีกลับคืนมา แต่เป็นวิธีที่ไม่มีผลต่อการดำเนินของโรค

การรักษาโดยการกระตุ้นเซลล์เม็ดสี ให้กลับคืนมาได้แก่

1. ยาทา ในกรณีที่เป็นบริเวณน้อยๆ ประมาณ 5-10% ของผิวหนัง อาจใช้ยาทาเฉพาะที่ เพื่อกระตุ้นเซลล์เม็ดสีให้กลับมามีการทำงานปกติ ยากลุ่มที่ใช้ เช่น Corticosteroid, Tacrolimus, และ Vitamin D analogue

2. การฉายแสงอัลตราไวโอเล็ต หรือ แสงยูวี (Ultra violet หรือ UV light) เพื่อกระตุ้นเซลล์เม็ดสี ใช้ในกรณีรอยโรคมีบริเวณกว้าง ซึ่งผลการรักษา ขึ้นกับตำแหน่งของรอยโรค ซึ่งที่ใบหน้า ลำตัว แขน ขา จะให้ผลดีกว่า ส่วนบริเวณปลายมือ เท้า บริเวณกระดูก และ รอบปาก จะไม่ค่อยได้ผล การรักษาวินิจฉัยนี้ ต้องรักษาต่อเนื่อง และสม่ำเสมอเป็นเวลานาน เป็นเดือนถึงปี ผลข้างเคียงจากการรักษา คือ อาจมีอาการผิวไหม้แดง สีผิวคล้ำขึ้น อาจมีกระ ฝ้า จุดด่างดำหลังฉายแสงยูวีไปนานๆ ถึงแม้การรักษาโดยแสงยูวี จะสามารถกระตุ้นเม็ดสีกลับมาได้ แต่สีที่กลับมาอาจไม่ทั้งหมด และไม่ได้เรียบเท่ากับสีผิวปกติ

3. การผ่าตัดผิวหนังปกติมาแปะที่บริเวณรอยโรค เพื่อปลูกถ่ายเซลล์เม็ดสี แต่การรักษาวินิจฉัยนี้จะต้องเป็นรอยโรคที่สงบ ไม่มีการลุกลามแล้วอย่างน้อย 2 ปี โดยหลีกเลี่ยงการปลูกถ่ายผิวในบริเวณที่มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา เช่น ตามข้อพับ หรือ รอบๆปาก

4. การใช้เลเซอร์ เช่น Excimer laser ใช้ในบริเวณเล็กๆ เพื่อกระตุ้นเซลล์เม็ดสี การรักษาค่าใช้จ่ายการฉายแสงยูวี คือ ต้องทำสัปดาห์ละอย่างน้อย 2 ครั้ง เป็นเวลาต่อเนื่องอย่างน้อย 24-48 ครั้ง และเพื่อประสิทธิภาพดีขึ้น อาจรักษา ร่วมกับการทายาด้วย

ในรายที่เป็นมาก ลามทั้งตัว อาจใช้วิธีฟอกสีผิวตรงตำแหน่งผิวปกติแทน เพื่อให้สีผิวปกติขาวเท่ากับรอยโรคโดยการใช้สารที่มีฤทธิ์ขัดขวางการสร้างสีผิว ทำให้สีผิวจางลงไม่เห็นเป็นรอยต่างด่าง

การดูแลตนเองเมื่อเป็นโรคต่างขา โรคนี้อาจลามมากขึ้นได้ หรือเกิดขึ้นใหม่ตรงรอยกระแทก รอยขีดข่วน หรือ บริเวณแผล เพราะฉะนั้นควรระวังตัวไม่ให้เกิดแผล หรือ การกระแทก และเนื่องจากผิวหนังบริเวณรอยต่างขา จะขาดเซลล์เม็ดสี เมื่อถูกแสงแดด แสงแดดจะผ่านผิวหนังลงไปทำลายเซลล์ผิวหนังชั้นในได้ง่ายกว่าคนทั่วไป อาจเกิดการ

เปลี่ยนแปลงเป็นมะเร็งผิวหนังได้ เพราะฉะนั้นผู้ที่เป็โรคต่างขาควรหลีกเลี่ยงแสงแดดจัดๆ และควรทาครีมกันแดดเป็นประจำ

ปัจจุบันยังไม่มืวิธีป้องกันโรคต่างขาได้ เพราะเป็นโรคยังไม่ทราบสาเหตุเกิดที่แน่ชัด อีกทั้งเป็นโรคที่เกี่ยวข้องทางพันธุกรรมเพราะฉะนั้นคงทำได้แค่สังเกตตัวเอง ถ้ามีรอยโรคเกิดขึ้น ควรรีบปรึกษาแพทย์ เพื่อการรักษาต่อไป

-